

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**“ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”**

Харків
2012

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”**

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”)

для студентів I курсу

**Харків
2012**

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та семінарських занять з навчальної дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”, напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”) для студентів I курсу / уклад.: В. Д. Гончаренко, С. І. Власенко, В. І. Лозо, С. І. Пирогова. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2012. – 57 с.

У к л а д а ч і : В. Д. Гончаренко,
С. І. Власенко,
В. І. Лозо,
С. І. Пирогова

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 3 від 29.05.2012 р.)*

1. ВСТУП

Курс “Історія держави і права зарубіжних країн” є фундаментальною, базовою юридичною дисципліною, мета якої є вивчення на прикладі найзначніших світових типів державно-правових систем історії виникнення й розвитку головних інститутів держави і права, їх закономірностей і напрямів, набуття самостійних навичок аналізу окремих нормативних актів, вміння узагальнювати окремі державно-правові явища. Такі знання й навички сприятимуть кращому розумінню державно-правових реалій сучасності, сутності, негативних і позитивних сторін чинного права, а також допоможуть прогнозувати їх подальшу еволюцію.

Успішне оволодіння курсом історії держави і права зарубіжних країн передбачає, що студенти повинні:

– **знати** предмет, метод та сучасний стан проблем науки історії держави і права зарубіжних країн; головні типи держави, особливості, притаманні їхньому державному ладу та соціальному устрою, правовим системам; закономірності буржуазних революцій, засади і принципи розбудови буржуазної держави; головні буржуазні (континентальна та англосаксонська) системи права, їх джерела та принципові положення; найважливіші правові кодифікації XIX-XX ст.; зміни в державному ладі та правових інститутах у XX ст., тенденції до зближення правових систем та утворення великих міждержавних об’єднань;

– **вільно орієнтуватися** у системі основних джерел з історії держави і права зарубіжних країн;

– **уміти** аналізувати правові акти та інші документи за допомогою різних наукових методів, спираючись, передусім, на принцип історизму та порівняльно-правовий метод; застосовувати у практичній діяльності знання головних засад континентальної та англосаксонської систем права; використовувати знання курсу історії держави і права зарубіжних країн у практичній діяльності для вдосконалення чинного законодавства України; на основі історико-правових знань самостійно робити прогнози суспільно-політичного життя та правового розвитку України.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тема	Всього годин	У тому числі			
			лекції	семінари	самостійна робота	індивідуальна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Держава і право зарубіжних країн за стародавніх часів та у період Середньовіччя						
1	Держава і право Стародавнього Сходу	14	4	4	6	–
2	Держава і право античного світу	14	4	2	6	2
3	Феодална держава і право в країнах Європи	14	2	4	8	–
Тестування з тем змістового модуля I		2	–	2	–	–
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Держава і право зарубіжних країн Нового часу						
4	Феодална держава і право в країнах Азії та Африки	2	–	–	–	2
5	Виникнення буржуазної держави і права	41	12	10	17	2
6	Розвиток буржуазної держави до початку XX ст.	6	–	4	–	2
7	Колоніальні імперії	3	–	–	3	–
8	Виникнення і розвиток буржуазного права	20	8	8	4	–
Тестування з тем змістового модуля II		2	–	2	–	–
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Держава і право зарубіжних країн Новітнього часу						
9	Розвиток буржуазної держави у XX ст.	42	16	12	14	–
10	Розпад колоніальних імперій і утворення нових незалежних держав	14	2	–	10	2
11	Основні зміни в праві буржуазних країн	2	2	–	–	–
12	Національні держави Центральної та Південно-Східної Європи	2	–	–	–	2
Тестування з тем змістового модуля III		2	–	2	–	–
Разом		180	50	50	68	12

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
університету “Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого”
(протокол № 8 від 20 квітня 2012 р.)

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”

Розділ І. ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Предмет науки “Історія держави і права зарубіжних країн” та її місце в системі юридичних наук. Методологія історії держави і права та методика викладу і вивчення. Загальнолюдські і загальнодемократичні цінності в історії держави і права зарубіжних країн.

Огляд літератури з історії держави і права зарубіжних країн. Основні теоретичні напрямки історико-правової науки.

Періодизація курсу історії держави і права зарубіжних країн.

Держава і право Стародавнього світу

Первісне суспільство і державні форми соціальної організації. Виникнення соціальної нерівності. Становлення держави. Формування права.

Загальне й особливе у виникненні та розвитку держави і права в країнах Стародавнього Сходу і країнах античного світу.

Т е м а 1. Держава і право Стародавнього Сходу

Виникнення держави в країнах Стародавнього Сходу.

Утворення держави в Єгипті. Міста-держави Месопотамії. Династії Шан-Інь та Чжоу в Стародавньому Китаї. Утворення імперії Маур'я в Індії. Індодарійські коріння слов'янства.

Основні риси суспільно-економічного розвитку. Давньосхідна община. Кастовий лад у країнах Стародавнього Сходу: авілум і мушкенум Стародавнього Вавилону, система варн Стародавньої Індії. Правове становище рабів.

Дискусія про азіатський спосіб виробництва.

Державний лад, форми правління в країнах Стародавнього Сходу. Поняття східної теократії, її основні елементи.

Особливості державного ладу. Республіки Стародавньої Індії. Військова організація. Судовий устрій.

Основні закономірності виникнення та розвитку давньо-східного права. Зв'язок релігії з правом. Конфуціанство і легізм Стародавнього Китаю. Джерела права: Закони царя Хаммурапі, Закони Ману, Фацзін. Право власності. Правове регулювання договірних відносин. Особливості договору позики в Індії та Вавілоні. Шлюбно-сімейне право. Правове закріплення станово-кастового поділу суспільства. Злочини і покарання. Судовий процес.

Т е м а 2. Держава і право античного світу

Виникнення держави в країнах античного світу.

Виникнення держави у Спарті. Особливості цього процесу.

Утворення Афінської держави. Реформи Тезея в Афінах. Синоїкізм. Реформи Солона і Клісфена. Демократизація державного ладу Афін у V ст. до н.е.

Періодизація історії Римської держави. Боротьба патрициїв та плебеїв. Реформа Сервія Туллія. Встановлення аристократичної республіки.

Основні риси суспільного ладу в античних державах.

Правове становище різних груп населення в Спарті, Афінах і Римі. Античне рабство. Статус ілотів Спарти. Пекулій та колонат у Римі.

Розвиток державного ладу в країнах античного світу.

Військово-аристократичний характер політичної організації Спарти. Органи влади і управління: архагети, герусія, народні збори. Ефорат. Пережитки родового устрою в державному механізмі Спарти. Пелопонеська війна і криза політичної системи Спарти.

Афінська демократична республіка. Центральні органи Афінської держави: народні збори, рада п'ятисот, гелієя, арео-

паг. Державні посади і порядки їх заміщення. Армія. Організація судової влади. Занепад афінської демократи. Антична колонізація.

Державний лад Риму періоду Республіки. Види народних зборів, сенат, магістратура. Передумови переходу від республіки до імперії. Диктатура Сулли. Перший і другий триумвірати. Суспільний та державний лад Риму в періоди принципату і доміанату. Реформи Діоклетіана та Константина. Римська поліція. Судоустрій. Поділ імперії на Західну і Східну. Падіння Західної Римської імперії.

Основні риси античного права.

Право Спарти. Закони Лікурга. Роль общинної власності. Шлюб і сім'я. Пережитки матриархату.

Джерела афінського права. Закони Драконта і Солона. Звичаєве право і закон. Власність і обмеження в розпорядженні нею. Право зобов'язань. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання.

Основні етапи розвитку римського права: найдавніший, класичний і посткласичний періоди. Джерела римського права. Квіритське (цивільне) право. Закони XII таблиць. Едікти магістратів. Преторське право. "Право народів". Імператорські конституції. Роль римських юристів у правотворенні.

Римське право найдавнішого періоду. Право власності. Манципація. Договір позики. Шлюб і сім'я.

Римське право класичного та посткласичного періодів. Поділ права на публічне і приватне. Розвиток права власності. Поняття і види зобов'язань. Шлюбно-сімейне право.

Злочини і покарання за римським правом.

Еволюція форм цивільного процесу: легісакційний процес, формулярний і екстраординарний.

Загальноісторичне значення римського права та його рецепція.

Держава і право середніх віків

Основні закономірності виникнення й розвитку феодальної держави і права. Загальні та особливі риси феодального

суспільства і держави в країнах Європи, Азії та Африки. Роль релігії у феодальному суспільстві.

Періодизація історії держави і права середніх віків.

Т е м а 3. Феодальна держава і право в країнах Європи

Розпад первіснообщинного ладу і формування феодальних відносин у племен Європи. Особливості виникнення держави у франків. Верденський договір 843 р. і утворення феодальної держави в Німеччині та Франції. Виникнення держави у англосаксів. Утворення феодальної державності у південних та західних слов'ян.

Ранньофеодальна монархія. Держава франків при Меровінгах і Каролінгах. Ранньофеодальна монархія в Англії, Франції та Німеччині у IX – XIII ст. Формування феодальних відносин. Суспільний лад феодальної Сербії та феодальної Чехії. Форми селянської залежності. Феодальна ієрархія. Сутність сюзеренітету-васалітету.

Особливості розвитку феодальних відносин у Східній Римській імперії (Візантії) та їх вплив на еволюцію державного ладу.

Державний лад європейських країн у період ранньофеодальної монархії. Королівська влада і центральні органи управління. Адміністративні та судові права феодалів. Розпад франкської імперії. Утворення “Священної Римської імперії” в Німеччині. Політична децентралізація Франції та Німеччини. Нормандське завоювання 1066 р. Англії та його значення для подальшого суспільного і політичного розвитку країни. Реформи Генріха II. Посилення королівської влади в Англії. Перше Болгарське царство (IX – XI ст.). Друге Болгарське царство. Ранньофеодальна монархія в Польщі. Державний лад Візантії. Імператор. Центральний державний апарат і місцеве управління. Військова організація та суд.

Станово-представницька монархія XIV – XVI ст. Зміни в суспільному ладі. Становище селянства. Формування трьох основних станів: духовенства, дворянства і городян.

Політичне об'єднання Франції. Посилення королівської влади. Генеральні штати, їх структура, компетенція. Центральне і місцеве управління. Судова система.

Соціально-політична боротьба в Англії в кінці XII – на початку XIII ст. Велика хартія вольностей 1215 р. Утворення парламенту. Організація місцевого самоврядування. Еволюція судової системи.

Своєрідність у розвитку феодальної Німеччини. Збереження політичної роздробленості. “Золота булла” 1356 р. та її реакційна роль.

Станово-представницька монархія в Чехії та Польщі. Шляхетська Річ Посполита. Реформи Казимира Великого. Радомська Конституція 1505 р. Вальні сейми і сеймики. Конфедерації.

Виникнення і розвиток міст. Боротьба за міське самоврядування. Міські республіки: Генуя, Флоренція, Ганзейський союз. Цехи і гільдії. Братства. Суд.

Соціально-економічний розвиток країн Західної Європи у XV – XVII ст. Зародження абсолютизму. Розпад феодальних станів. Зростання буржуазії.

Класичний абсолютизм Франції. Реформи кардинала Рішельє. Правління Людовіка XIV. Необмежений характер королівської влади. Створення бюрократичного апарату. Міське управління. Іntenдант поліції, юстиції та фінансів. Накази в “запечатаних конвертах”. Організація постійної армії та поліцейської служби. Суд.

Незавершений характер абсолютизму в Англії. Взаємовідносини короля і парламенту. Таємна рада та Зоряна палата. Реформація та її наслідки. Міське самоврядування. Особливості військової організації. Судова система.

Селянська війна 1525 р. в Німеччині. Реформація та її наслідки. Князівський абсолютизм. Піднесення курфюрств. Збереження політичної роздробленості Німеччини.

Основні риси феодального права в країнах Західної Європи. Партикуляризм.

Джерела феодального права. “Салічна правда”, “Рипуарська правда”, “Правда Іне”. Французькі збірники кутюмів. Саксонське і Швабське зеркала в Німеччині. Розвиток королівського законодавства. Статутне право. “Кароліна” 1532 р. в Німеччині. Французький ордонанс 1670 р. Кодифікація Юстиніана у Візантії. Розвиток візантійського права в VIII – XIV ст. Ек-

лога. Прохірон. Базиліки. Землеробський закон.

Основні пам'ятки права слов'янських держав. Болгарський “Закон судний людям” 865 р. “Польська правда”. Сербський “Законник благовірного царя Стефана” 1349 р. Польські статuti Казимира Великого, видані в 1347 р.

Канонічне право. Римсько-католицька церква в країнах Західної Європи. Інквізиція.

Розвиток міського права. Статuti вільних міст, цехів і купецьких гільдій. Магдебурзьке право.

Рецепція римського права в Західній Європі.

Право феодальної земельної власності: алод, фео́д і бенефіцій. Його основні принципи: ієрархічна структура, становий характер, обмеження в розпорядженні, особливий порядок спадкування. Злочини і покарання. Обвинувально-змагальна форма процесу і розшуковий (інквізиційний) процес.

Особливості феодального права Англії. “Загальне право” і “право справедливості”. Статутне право. Феодальна поземельна власність. Майорат. Класифікація злочинів згідно з англійським правом. “Криваве законодавство” періоду абсолютизму.

Т е м а 4. Феодальна держава і право в країнах Азії та Африки

Основні закономірності виникнення і розвитку феодальної держави і права Азії та Африки. Традиційний характер суспільно-політичного життя і форм держави. Вплив релігії на соціальну і політичну структуру.

Перехід до феодалізму в Індії та Китаї. Виникнення феодального суспільства і феодальної держави в Японії.

Суспільно-політичний розвиток Китаю. Династії Тан, Мін і Цин. Імператорська влада. Традиційні державні відомства. Армія. Судова організація.

Станово-кастова структура феодальної Індії. Делійський султанат. Державна структура імперії Великого Могола. Збройні сили.

Державний лад ранньофеодальної Японії. Імператорська влада. Встановлення сьогунату. Органи центрального і місцевого управління. Військова організація.

Утворення Арабського халіфату. Суспільна структура. Організація державної влади. Судова система.

Середньовічні держави Африки: Гана, Малі, Сонгаї, міста-держави Хауса. Суспільно-економічний розвиток. Центральні і місцеві управління.

Основні риси права феодального Китаю. Систематизація законів. Розвиток права у феодальній Індії. Коментарі до дхармашастр. Джерела й основні інститути права Японії.

Особливості становлення і розвитку мусульманського права, зв'язок релігії та права. Джерела мусульманського права. Коран. Сунна. Іджма. Право власності. Договір. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання.

Право середньовічних африканських держав.

Розділ II. ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА НОВОГО ЧАСУ

Основні закономірності переходу від феодального ладу до буржуазного. Різноманітність шляхів і форм утвердження буржуазної державності і буржуазного права.

Періодизація історії буржуазної держави і права.

Т е м а 5. Виникнення буржуазної держави і права

Причини і передумови буржуазних революцій в Англії, Франції, Німеччині і Північній Америці. Основні завдання буржуазних революцій та їх рушійні сили. Особливості північноамериканської революції і революції в Німеччині.

Буржуазна революція 1640 – 1658 рр. в Англії. Політичні течії в революції. Довгий парламент. Три етапи революції. Встановлення конституційної монархії. Перерозподіл власності. Проголошення республіки. Протекторат Кромвеля. “Знаряддя управління” 1653 р. Система органів влади і управління за часів протекторату. Військова диктатура Кромвеля. Реставрація Стюартів.

Революція 1775 – 1787 рр. у Північній Америці. Початок війни англійських колоній за незалежність. Лойялісти. Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки 1776 р. Другий етап революції. Статті конфедерації і вічного союзу

1781 р. Мир з Англією 1783 р. – початок третього етапу революції. Повстання Д. Шейса. Розробка і прийняття Конституції США 1787 р. Білль про права 1791 р.

Буржуазна революція 1789 – 1794 рр. у Франції. Державно-правові ідеї Вольтера, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є. Три основні етапи революції. Установчі збори. Декларація прав людини і громадянина 1789 р. Конституція 1791 р. Втілення принципу розподілу влади. Законодавство конституціоналістів. Жирондистська республіка. Диктатура якобінців. Революційний уряд. Конвент та його комітети. Революційний трибунал. Армія. Соціально-економічні заходи якобінців. Аграрне та робітниче законодавство.

Переворот 9-го термідора і термідоріанська реакція. Конституція 1795 р. Уряд Директорії.

Буржуазна революція 1848 – 1849 рр. в Німеччині, її причини і передумови. Революційні виступи в Австрії та Пруссії. Франкфуртський парламент і Конституція 1849 р. Причини поразки революції, що не вийшла за межі першого етапу.

Підсумки і наслідки буржуазних революцій в Англії, Франції, Німеччині і Північній Америці.

Т е м а 6. Розвиток буржуазної держави до початку ХХ ст.

Формування буржуазної конституційної монархії в Англії. “Славна революція” 1688 р. Білль про права 1689 р. і Акт про упорядкування 1701 р. Основні принципи британського парламентаризму. Оформлення державного механізму буржуазної конституційної монархії. Виборчі реформи 1832 р. і 1867 р. Консерватори (торі) і ліберали (вігі). Подальший розвиток державних структур. Реформи місцевого самоврядування. Поліція. Судова реформа 1875 р.

Основні зміни в політичній системі Англії в останній чверті ХІХ ст.

Соціально-економічний і політичний розвиток США наприкінці ХVІІІ ст. – у першій половині ХІХ ст. Міссурійський компроміс 1820 р. Другий Міссурійський компроміс 1850 р.

Громадянська війна 1861 – 1865 рр. Законодавчі акти

уряду А. Лінкольна: Гомстед-акт 1862 р. і Прокламація про звільнення рабів. Перемога Півночі. Реконструкція Півдня. Еволюція державного ладу. XIII – XV поправки до Конституції США. Зростання централізації. Посилення ролі Верховного Суду США. Еволюція державного ладу США у другій половині XIX століття. Конгрес. Президент США. Місьцеве управління. Збройні сили. Поліція. Судова система США.

Соціально-політичний розвиток Франції у 1799 – 1870 рр. Переворот 18 брюмера (1799 р.) Наполеона Бонапарта. Конституція 1799 р. Консулат. Імперія Наполеона I. Створення централізованого бюрократичного апарату. Основні риси бонапартизму. Реставрація монархії Бурбонів. Хартія 1814 р. Липнева революція і Хартія 1830 р. Революція 1848 р. і проголошення Другої республіки. Конституція 1848 р. Державний переворот Луї Бонапарта (1851 р.) і Конституція 1852 р. Державний лад Другої імперії. Армія і поліція в системі бонапартизму.

Революція 18 березня 1871 р. Роль ЦК національної гвардії. Вибори і проголошення Паризької комуни. Злам буржуазної державної машини Комуною. Декларація “До французького народу” 19 квітня 1871 р. Державний лад Паризької комуни та принципи її організації. Соціально-економічні заходи Комуни. Судова система.

Виникнення Третьої республіки у Франції. Партії і політична боротьба після загибелі Комуни. Конституційні закони 1875 р.

Соціально-політичні наслідки поразки буржуазної революції 1848 р. в Німеччині. Пруський шлях розвитку капіталізму. Об’єднання Німеччини через Пруську монархію. Створення Німецької імперії. Імперська Конституція 1871 р. Державний лад. Судова система. Панування Пруссії в Німецькій імперії. Перетворення Австрійської імперії на дуалістичну монархію – Австро-Угорщину. Управління Галичиною.

Становлення національних держав у Південно-Східній Європі. Утворення Румунського королівства. Конституція 1866 р. Виникнення Сербської держави. Утворення Болгарської держави. Тирнівська конституція 1879 р.

Реставрація Мейдзі – початок революційних перетворень в Японії. Буржуазні реформи 70–80-х рр. XIX ст. Зміни в політичній системі Японії. Виникнення політичних партій. Конституція 1889 р. Створення буржуазної системи управління. Збереження в державному апараті феодальних установ і традицій.

Велика селянська війна 1850 – 1864 рр. у Китаї. Криза політичної системи. Рух за введення конституційного правління наприкінці XIX ст. “400 днів” реформ. Три принципи Сунь Ятсена. Сінхайська революція 1911 р. Повалення Маньчжурської династії Цинь. Проголошення республіки.

Іспанські й португальські завоювання в Латинській Америці. Визвольна війна 1810 – 1826 рр. і утворення незалежних держав. Перші конституції латиноамериканських держав. Встановлення монархії у Бразилії. Конституція 1824 р.

Розвиток латиноамериканських держав у XIX ст.

Утворення політичних партій. Кауділізм і військові перевороти. Проголошення республіки в Бразилії у 1889 р. Конституційна нестабільність.

Т е м а 7. Колоніальні імперії

Колоніальні володіння Англії. Організація управління колоніями. “Завойовані” колонії та “переселенські”. Домініони. Акт про дійсність колоніальних законів 1865 р. Імперські конференції. Акти про управління Індією. Акт про Британську Північну Америку 1867р.

Створення і розвиток французької колоніальної імперії. Організація управління колоніями. Реформа управління Алжиром.

Управління іспанськими, португальськими та німецькими колоніями.

Т е м а 8. Виникнення і розвиток буржуазного права

Буржуазні революції XVII – XIX ст. і виникнення нових буржуазних правових систем. Сутність буржуазного права та його принципи. Основні системи буржуазного права: англосаксонська, континентальна (романо-германська) тощо.

Англосаксонська система права. Поступова трансформація феодального права Англії в буржуазне.

Створення в Англії основних інститутів цивільного буржуазного права. Джерела цивільного права: “загальне право” і “право справедливості”. Англійська доктрина судового прецеденту. Статутне право. Збереження феодальної форми та архаїчних правових інститутів. Поділ власності на “реальну” та “особисту”. Довірча власність (траст). Впровадження буржуазних принципів у традиційну англійську доктрину договору. Деліктне право та його особливості. Правовий статус торговельних компаній. Сімейне право. Специфічна система судових позовів.

Становлення і розвиток буржуазного кримінального права в Англії. Збереження феодальних кримінально-правових норм. Тричленна система злочинів. “*Habeas corpus act*” 1679 р. Лібералізація каральної політики.

Поширення англосаксонської системи права в країнах Британської колоніальної імперії. Вплив англосаксонської системи на виникнення і розвиток буржуазного права в США.

Континентальна система буржуазного права. Основні закономірності її встановлення. Радикальне скасування у Франції старих феодальних правових інститутів та розробка нової правової системи.

Джерела цивільного права Франції. Роль закону. Цивільний кодекс Наполеона 1804 р. Торговельний кодекс Франції 1807 р. Австрійський цивільний кодекс 1811 р. Саксонське цивільне уложення 1863 р. Розробка і прийняття Німецького цивільного уложення 1900 р., його структура, особливості. Торговельний кодекс Японії 1899 р.

Основні інститути цивільного права в країнах континентальної системи права. Рівність перед законом, священність і недоторканність приватної власності, свобода договору, рівність сторін у договорі, його обов’язковість. Нові принципи сімейного права Цивільний шлюб.

Виникнення буржуазного кримінального права. Декрети революції та Кримінальний кодекс Франції 1791 р. Кримінальний кодекс Франції 1810 р. Імперський кримінальний кодекс Німеччини 1871 р. Кримінальний кодекс Японії 1880р.

Розвиток буржуазного законодавства про працю. Закони про робітників та бідних в Англії. Законодавство про працю в США. Становище профспілок. Закон Ле-Шапелєс 1791 р. у Франції. Законодавство 1884 р. про робітничі спілки. Закон про соціальне страхування 1883 р. в Німецькій імперії.

Регламентація дитячої та жіночої праці в Англії, Франції, США, Німеччині.

Розділ III. ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА НОВІТНЬОГО ЧАСУ

Т е м а 9. Розвиток буржуазної держави у ХХ ст.

Світ на початку ХХ ст. Зміни на політичній карті Європи після Першої світової війни. Друга світова війна та її державно-правові наслідки.

Сполучені Штати Америки. Розвиток державно-монополістичного капіталізму. Державне регулювання ринкових відносин. “Новий курс” президента Рузвельта і його основні заходи: відбудова банківсько-фінансової системи, відбудова промисловості, аграрна політика, боротьба з безробіттям. Двопартійна система США. Демократи і республіканці. Асоціація прогресивних дій. Інші політичні партії та угруповання.

Основні зміни у державному ладі США. Принципи федералізму. Централізація влади. Конгрес та його постійні комітети. Демократизація виборчого права. XIX, XXIV і XXVI поправки до Конституції. Закон про виборчі права 1965 р. Президент. Апарат Білого дому. Мілітаризація державного апарату. Пентагон і ЦРУ. Структура поліцейського апарату. ФБР. Верховний Суд США.

Зміни в політичному режимі Сполучених Штатів після Другої світової війни.

Велика Британія. Соціально-економічна структура. Розвиток британської двопартійної системи. Консерватори і ліберали. Посилення лейбористської партії.

Еволюції державного ладу. Акт про парламент 1911 р.

Реформа парламенту 1949 р. Спроби подальшої реорганізації палат лордів. Виборчі реформи 1918 р. і 1928 р. Акт про народне представництво 1948 р. Корона. Посилення ролі кабінету. Стиль управління М. Тетчер. Лейбористські уряди. Поліцейські та судові органи. Обмеження місцевого самоврядування. Закон 2011 р. про престолоусадкування.

Третя республіка у Франції після Першої світової війни. Багатопартійність. Лівий блок і Національний блок. Робітничі партії. Фашистські організації. Народний фронт 1934 – 1938 рр. Уряд народного фронту. Державний механізм Третьої республіки.

Франція у Другій світовій війні. Кінець Третьої республіки. Боротьба за демократичну конституцію після закінчення Другої світової війни. Референдуми 21 жовтня 1945 р. і 5 травня 1946 р. Конституція 1946 р. Четверта республіка у Франції. Перегляд Конституції 1946 р.

Військовий заколот 1958 р. в Алжирі. Уряд генерала де Голля. Утворення П'ятої республіки. Конституція 1958 р. Державний лад Франції за Конституцією 1958 р. Кримінальна поліція Франції. Суд.

Посилення виконавчої влади в провідних країнах буржуазної демократії. Територія та практика делегованого законодавства у Великій Британії, Франції та США.

Німеччина. Революція у листопаді 1918 р. та її наслідки. Веймарська конституція 1919 р. Система органів влади й управління періоду Веймарської республіки (1919 – 1933 рр.). “Президентські” кабінети. Управління в землях.

Партії і політична боротьба в умовах Веймарської республіки. Встановлення нацистської диктатури. Зміни в державному ладі. Фюрер, рейхстаг, імперська канцелярія. Каральні органи. Агресивна зовнішня політика.

Поразка фашистської Німеччини у Другій світовій війні. Потсдамські угоди. Окупаційний Статут. Політика розколу країни: Бізонія і Тризонія.

Утворення ФРН. Основні риси Боннської конституції 1949 р. Еволюція політичного режиму. Структура поліцейського апарату.

Утворення єдиної німецької держави в жовтні 1990 р. Державний устрій Німеччини.

Італія на початку ХХ ст. Економічна і політична криза після закінчення Першої світової війни. Розвиток фашистського руху. “Похід на Рим” фашистських загонів у жовтні 1922 р. Встановлення фашистської диктатури. Виняткові закони 1926 – 1927 рр. Одержавлення фашистської партії. Принципи корпоративної системи. Хартія праці 1927 р. Каральні органи.

Італія після Другої світової війни. Боротьба за демократизацію суспільного і державного ладу. Конституція 1947 р.

Японія в період між двома світовими війнами. Мілітаризація суспільства. “Нова політична структура” і “Нова економічна структура”. Збереження монархічної влади. Каральні органи.

Японська держава після Другої світової війни. Перебудова суспільно-економічних засад. Конституція Японії 1947р.

Початок новодемократичної революції в Китаї. Період громадянських революційних війн. Утворення Китайської Народної Республіки. Конституція КНР 1954 р. Основний закон 1975 р. і Конституція 1978 р. Конституція КНР 1982 р.

Т е м а 10. Розпад колоніальних імперій і утворення нових незалежних держав

Криза колоніальної системи після Першої світової війни. “Маневри” колонізаторів. Новий підйом національно-визвольної боротьби в колоніях після Другої світової війни. Остаточний розпад колоніальних імперій.

Розпад Британської колоніальної імперії. Імперські конференції 1926 р. і 1930 р. Вестмінстерський статут 1931 р. Британська співдружність націй. Підйом національно-визвольного руху. Руйнування колоніальної імперії.

Криза Французької колоніальної імперії. Боротьба колоній за незалежність. Зміни в структурі Французької колоніальної імперії після прийняття Конституції Франції 1946 р. Створення Французького Союзу. Співка сімнадцяти африканських колоній. Проголошення в 1962 р. незалежності Алжиру.

Утворення Республіки Індії. Підйом національно-

визвольної боротьби в Індії після Першої світової війни. Колоніальна політика Великої Британії. Конституції 1919 р. і 1935 р. Політичні та правові ідеї гандизму. Акт про незалежність Індії 1947 р. й утворення двох домініонів. Конституція Індії 1949 р. Проголошення Республіки Індія 1950 р. Державний лад. Управління штатами.

Проголошення незалежності Індонезії. Конституція 1946 р. Посилення влади президента. Переворот генерала Сухарто в 1965 р. Роль військових.

Національно-визвольні революції у країнах Арабського Сходу. Національна революція в Єгипті. Конституції 1956 р. і 1971 р. Боротьба за національну незалежність Сирії та Лівану. Національно-визвольна війна в Алжирі. Утворення Демократичної Республіки Афганістан.

Боротьба за незалежність у колоніях тропічної Африки.

Піднесення національно-визвольного і демократичного руху в Латинській Америці.

Т е м а 11. Основні зміни в праві буржуазних країн

Нові тенденції у розвитку правових систем. Поява нових галузей законодавства і комплексних галузей права. Вплив міжнародних правових норм на внутрішнє право окремих держав.

Активізація кодифікаційної діяльності у Франції та США. Практика консолідованих законів у Великій Британії.

Розвиток цивільного і торгового права. Суб'єкти права. Статус фізичної та юридичної особи. Правові форми організації монополістичного капіталу. Контрольний пакет акцій. Патентні картелі. Антитрестівське законодавство. Еволюція права власності. Право зобов'язань. Нові види договорів. Договори приєднання. Державно-адміністративне втручання у сферу договірних відносин. Цивільний і Торговельний кодекси Франції.

Прогресивні нововведення в сімейному праві. Правове становище заміжньої жінки. Шлюбні контракти.

Соціальне законодавство. Становище професійних спілок. Право на страйк. Закон Вагнера 1935 р. і Закон Тафта-Зартлі 1947 р. у США. Закон "Про відносини в промисловості" 1971 р. у Великій Британії.

Зміни у кримінальному праві. Кримінальний кодекс США 1909 р. Кримінальний кодекс Японії 1907 р. Боротьба із загальнокримінальною злочинністю. Удосконалення пенітенціарної системи. Кримінальне законодавство про політичні злочини. Закон про внутрішню безпеку (Закон Маккарена-Вудда) 1950 р. у США. Кримінальний кодекс Франції 1992 р.

Кримінально-процесуальне право. Закони ФРН 1974 р. про зміни в кримінально-процесуальному праві. Розвиток сумарного судочинства у Великій Британії та США.

Т е м а 12. Національні держави Центральної та Південно-Східної Європи

Виникнення після Першої світової війни національних держав у Чехословаччині, Угорщині, Югославії, Болгарії. Утворення незалежної Польської Республіки.

Конституційне самовизначення Болгарії. Мала Конституція Польщі 1919 р. Конституція Румунії 1923 р. Тимчасова конституція Чехословаччини 1918 р. Відовданська Конституція Югославії 1921 р.

Державні перевороти і встановлення авторитарних режимів у Югославії, Болгарії, Угорщині. Антидемократична Конституція Польщі 1935 р. Політичний режим Антонеску в Румунії.

Характер і форми революцій середини 40-х рр. XX ст. у країнах Центральної та Південно-Східної Європи. Встановлення народно-демократичної влади. Будівництво нового державного апарату. Конституційне законодавство.

Особливості соціально-політичного розвитку європейських країн народної демократії. Деформація економіки та суспільно-політичного ладу. Криза системи “реального соціалізму”.

Демократичні революції 1989 – 1990 рр. і демонтаж адміністративно-бюрократичної системи управління. Напрямки економічних перетворень. Утворення незалежних Чеської та Словацької держав.

4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Головна мета семінарів з історії держави і права зарубіжних країн – поглиблення й закріплення найбільш складних і важливих тем курсу. На семінарських заняттях студенти набувають навичок самостійного опрацювання джерел права, аналізу законодавчого матеріалу, правильного формулювання і висловлювання своїх думок.

Основою для роботи в семінарі є законодавство, нормативний матеріал, пам'ятки історії держави і права. Аналіз таких джерел, як Закони царя Хаммурапі, Салічна правда, Конституція США 1787 р., Декларація прав людини і громадянина 1789 р., Цивільний кодекс Франції 1804 р., Конституції Франції 1946 і 1958 рр., Конституції Німеччини 1919 і 1949 рр. та інших документів дає можливість зрозуміти сутність головних інститутів права, структуру державного механізму тощо, а отже, підготуватися до відповіді на запитання, поставлені в плані семінарського заняття. Законодавчий матеріал, необхідний для засвоєння тем семінарів та виконання практичних завдань, міститься в навчальному посібнику “Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн”*.

Список літератури до всіх тем

Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов [та ін.]; за ред. Л. М. Маймескулова. – Х.: Право, 2011. – 520 с.

Історія держави і права зарубіжних країн / за заг. ред. О. М. Джужи. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Атіка, 2006. – 256 с.

Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній Новий час) / за ред. Б. Й. Тищик. – Л.: Світ, 2006. – 696 с.

* Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія / за ред. В. Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 2002. – 716 с.

Історія держави і права зарубіжних країн у схемах / уклад.: С. І. Власенко [та ін.]. – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2007. – 35 с.

Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія / за ред. В. Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 2002. – 716 с.

Історія держави і права зарубіжних країн: правові джерела / упоряд. Г. І. Трофанчук. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 352 с.

Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн / Л. М. Бостан, С. К. Бостан. – К.: Центр навч. літ., 2004. – 672 с.

Воробьев М. В. Японский кодекс “Тайхо еро ре” (VIII в.) и право раннего средневековья / М. В. Воробьев; отв. ред. Е. И. Кычанов. – М.: Наука, 1990. – 384 с.

Всемирная история государства и права: энцикл. слов. / под ред. А. В. Крутских. – М. ИНФРА-М, 2001. – 398 с.

Всеобщая история государства и права: учеб. / под ред. К. И. Батыра. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ПБОЮЛ Гриженко Е. М., 2001. – 496 с.

Государство и право Парижской коммуны / авт. кол.: Ю. И. Авдеев [и др.]; отв. ред. А. Ф. Шебанов. – М.: Юрид. лит., 1971. – 296 с.

Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / пер., ком. и справ. аппарат В. Захватаева. – К.: Истина, 2006. – 1008 с.

История государства и права зарубежных стран: учеб. / под ред. К. И. Батыра. – М.: Проспект, 2011. – 576 с.

Калашников В. М. Еволюція інститутів держави і права у північноамериканських колоніях європейських країн (XVII-XVIII сторіччя) / В. М. Калашников. – Д.: Наука і освіта, 1999. – 263 с.

Лозо В. И. История государства и права США, Великобритании, Франции, Германии в новейший период. Европейская интеграция в XX в.: учеб. пособие / В. И. Лозо. – Х.: Б. и., 2007. – 128 с.

Лозо В. И. Государство и право древней, средневековой и современной Индии: учеб. пособие / В. И. Лозо. – Х.: Б. и., 2001. – 118 с.

Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. / В. С. Макарчук. – 6-те вид., допов. – К.: Атіка, 2007. – 624 с.

Музыченко П. П. История государства и права зарубежных стран: история государства и права России: [учеб. пособие: ч. 2] / П. П. Музыкаченко, К. Н. Витман. – 3-е изд., перераб. и доп. – Х. : Одиссей, 2004. – 624 с.

Рабовладельческое и феодальное государство и право стран Азии и Африки: учеб. пособие / под ред.: А. И. Рогожина, Н. Н. Страхова. – Х.: Вища шк., 1981. – 216 с.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн / М. М. Страхов. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Ін Юре, 2003. – 584 с.

Страхов М. М. Історія держави і права Стародавнього Світу / М. М. Страхов. – Х.: УЮА, 1994. – 60 с.

Страхов М. М. Основні закономірності становлення буржуазної держави і права у провідних країнах Європи і в Північній Америці / М. М. Страхов. – К.: НМК ВО, 1991. – 90 с.

Федоров К. Г. Історія держави і права зарубіжних країн / К. Г. Федоров. – К.: Вища шк., 1994. – 464 с.

Харитонов Е. О. Римське приватне право: конспект лекцій, практикум / Е. О. Харитонов. – Х.: Одиссей, 2000. – 272 с.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: у 2-х т. / В. Д. Гончаренко. – К.: Ін Юре. – 1998.

Хрестоматія по всеобщей истории государства и права / под ред.: К. И. Батыра, Е. В. Поликарпова. – М.: Юристъ. – 2007.

Хрестоматія по истории государства и права зарубежных стран: в 2-х т. / Е. Н. Трикоз; сост. О. Л. Лысенко; отв. ред. Н. А. Крашенинникова. – М.: НОРМА. – 2004. – 816 с.

Хрестоматія по истории государства и права зарубежных стран: в 2-х т. / отв. ред. Н. А. Крашенинникова. – М.: НОРМА. – 2004. – 672 с.

Черниловский З. М. Всеобщая история государства и права / З. М. Черниловский. – М.: Юристъ, 2001. – 576 с.

Т е м а 1. ДЕРЖАВА І ПРАВО СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

Семінарське заняття **1-2. Закони царя Хаммурапі** – 4 год

П л а н

1. Загальна характеристика законів царя Хаммурапі.
2. Зміст законів Хаммурапі:
 - а) кастовий устрій і його закріплення в законах;
 - б) право власності;
 - в) договір позики;
 - г) злочини і покарання.
3. Історичне значення законів царя Хаммурапі.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Страхов М. М. Історія держави і права Стародавнього Світу: навч. посіб. / М. М. Страхов. – Х.: Укр. юрид. акад., 1994.

Государство и социальные структуры на древнем Востоке: сб. ст. – М.: Наука, 1989.

Дьяконов И. М. Общественный и государственный строй древнего Двуречья. Шумер / И. М. Дьяков. – М.: Изд-во вост. лит., 1959.

Законы вавилонского царя Хаммурапи: хрестоматия по истории Древнего Востока: [ч. I.]. – М.: Высшая шк., 1980.

Ламберг-Карловски К. Древние цивилизации. Ближний Восток и Мезоамерика [пер. с англ.] / К. Ламберг-Карловски, Дж. Саблов. – М.: Мысль, 1992.

Т е м а 2. ДЕРЖАВА І ПРАВО АНТИЧНОГО СВІТУ

Семінарське заняття **3. Закони XII таблиць** – 2 год

П л а н

1. Закони XII таблиць – перша кодифікація римського права.

2. Зміст Законів XII таблиць:
 - а) правовий статус населення;
 - б) право приватної власності;
 - в) договір позики;
 - г) злочини і покарання.
3. Значення Законів XII таблиць в історії римського права.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підопригора О. А. Основи римського приватного права: підруч. / О. А. Підопригора. – К.: Вентури, 1997.

Подопригора А. А. Основы римского гражданского права: учеб. пособие / А. А. Подопригора. – 2-е изд., перераб. – К.: Вентури, 1995.

Новицкий И. Б. Римское право / И. Б. Новицкий. – М.: Ассос. “Гуманитар. знание”, “ТЕИС”, 1997.

Савельев В. А. История римского частного права / В. А. Савельев. – М.: Юристь, 1995.

Андреев М. Н. Римское частное право / М. Н. Андреев. – 4-е изд., перераб. – София: Наука и искусство, 1971.

Бартошек М. Римское право: понятия, термины, определения: [пер. с чеш.]. / М. Бартошек. – М.: Юрид. лит., 1989.

Покровский И. А. История римского права / И. А. Покровский. – СПб.: Право, 1998.

С а м о с т і й н а р о б о т а

Державний лад Спарті і Афіні

П л а н

1. Становлення політичного суспільства в Давній Греції (протодержави, становлення полісної організації).
2. Становлення Спартанської держави.
3. Реформи царя Спарті Лікурга (VIII ст. до н.е.).
4. Система влади і управління в Спарті (царі, герусія, апелла, колегія ефорів).
5. Становлення афінського полісу.

6. Реформи Солона (640 – 560 рр. до н.е.).
7. Органи прямого народовладдя в Афінійській державі V – IV ст. (еклезія, Рада-буле).
8. Посадові особи (магістрати) афінійської демократії.
9. Суди в системі народовладдя.

С п и с о к л і т е р а т у р и

История государства и права зарубежных стран: учеб. для вузов: [в 2 т.]. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – Т. 1: Древний мир и Средние века / отв. ред. Н. А. Крашениникова и О. А. Жидков. – С. 176 – 205.

Омельченко О. А. Всеобщая история государства и права: учеб. в 2 т. / О. А. Омельченко. – 4-е изд., доп. – Т. 1. – М.: Эксмо, 2005. – С. 107 – 135.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. / М. М. Страхов. – Х.: Право, 2001. – С. 32 – 49.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів: [у 2-х т.] / за ред. В. Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре. – 1998. – Т. I. – С. 64 – 87.

Т е м а 3. ФЕОДАЛЬНА ДЕРЖАВА І ПРАВО В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Семінарське заняття **4. Право і процес за “Салічною правдою”**

П л а н

1. Походження “Салічної правди” та її загальна характеристика.
2. Злочини проти власності за “Салічною правдою”.
3. Злочини проти особи.
4. Феодальна ієрархія в праві “Салічної правди”.
5. Судовий процес: процесуальні відносини сторін до суду, виклик до суду, види доказів.

Список літератури

- Салическая Правда. – М.: Госюриздат, 1950.
Лебек Ст. Происхождение франков. V-IX вв.: пер. с фр. / Ст. Лебек. – М.: Скарабей, 1993. – Разд. 1-3.
Раннефеодальные государства в Европе V-IX вв. – М., 1996.

Практичне завдання

Скласти таблицю, яка б ілюструвала залежність покарання за вбивство від соціального становища потерпілого (соціальне становище – розмір штрафу).

Семінарське заняття **5. Велика хартія вольностей 1215 р.** –
2 год

П л а н

1. Особливості державного розвитку Англії в період раннього феодалізму:
 - а) суспільно-політичний розвиток Англії до середини XI ст.;
 - б) Нормандське завоювання Англії у 1066 р. Реформи Генріха II.
2. Прийняття Великої хартії вольностей 1215 р.
3. Правове становище різних груп населення Англії згідно з Великою хартією вольностей:
 - а) права і привілеї великих баронів;
 - б) відображення в Хартії інтересів лицарства та міського населення.
4. Значення Великої хартії вольностей 1215 р. в історії феодальної держави і права Англії.

Список літератури

- Страхов Н. Н. Государство и право феодальной Англии / Н. Н. Страхов. – Х.: Юрид. ин-т, 1964.

Петрушевский Д. М. Великая хартия вольностей и конституционная борьба в английском обществе во второй половине XIII в. / Д. М. Петрушевский. – М.: Изд-во М. и С. Сабашниковых, 1918.

Барлоу Ф. Вильгельм I и Нормандское завоевание Англии / Ф. Барлоу. – СПб.: Евразия, 2007.

Практичне завдання

Скласти таблицю, яка б містила перелік прав і привілеїв баронів, забезпечених Великою хартією вольностей 1215 р. (визнання суду перів, чітке встановлення розміру податків корони та ін.), а також інших суспільних груп населення.

С а м о с т і й н а р о б о т а

Феодална держава і право в країнах Азії

П л а н

1. Суспільний та державний лад феодалного Китаю.
2. Право Китаю.
3. Виникнення феодалної держави Японія.
4. Державний устрій і право Японії.
5. Держава і право Судану (Гага, Мали, міста-держави хауса).
6. Держава і право Арабського Халіфату.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Рабовладельческое и феодальное государство и право стран Азии и Африки. – Харьков: Выща шк., 1981. – С. 93-214.

Черниковский З. М. Всеобщая история государства и права / З. М. Черниковский. – М., Юрист, 1996. – С. 215-226.

Маймескулов Л. М. История государства и права зарубежных стран: учеб. с хрестомат. материалом / Л. М. Маймескулов, В. В. Россихин, Д. А. Тихоненков. – Харьков: ФИНН, 2010. – С. 237-287.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів: [у 2 т.] / за ред. В. Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре. – 1998. – Т. I. – С. 393-424.

История государства и права зарубежных стран: учеб. для вузов: [в 2 т.]. – 3-е изд., перераб. и доп. / под ред. Н. А. Крашенинниковой и О. А. Жидкова. – М.: Норма, 2005. – Т. 2: Древний мир и средние века.

История Древнего Востока: тексты и документы: [учеб. пособие]. – М., 2002.

Крашенинникова Н. А. История права Востока: курс лекций / Н. А. Крашенинникова. – М., 1994.

Рогожин А. И. История государства и права рабовладельческого Китая / А. И. Рогожин, Н. Н. Страхов. – М., 1960.

ВИНИКНЕННЯ БУРЖУАЗНОЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Семінарське заняття 6. “Знаряддя управління” 1653 р. – 2 год

П л а н

1. Буржуазна революція в Англії та її головні етапи.
2. Зміст і сутність протекторату Кромвеля:
 - а) причини встановлення протекторату;
 - б) система органів влади за “Знаряддя управління”.
3. Роль і місце протекторату Кромвеля в історії англійської буржуазної революції.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Форма правління государством в Англии, Шотландии, Ирландии и владениями, им принадлежащими (“Орудие управления”) – полн. текст // Конституции и законодат. акты бурж. государств в XVII-XIX вв. Англия, США, Франция, Италия, Германия. – М.: Госюриздат, 1957. – С. 86-95.

История буржуазного конституционализма XVII-XIX вв. / отв. ред. В. С. Нерсесянц. – М.: Наука, 1983.

Барг М. А. Великая английская революция в портретах ее деятелей / М. А. Барг. – М.: Мысль, 1997.

Практичне завдання

Складіть таблицю повноважень лорда-протектора і парламенту (з наведенням статей).

Семінарське заняття 7. Декларація незалежності США. Статті конфедерації – 2 год

П л а н

1. Буржуазна революція XVIII ст. у Північній Америці та її етапи.
2. Зміст Декларації незалежності США.
3. Зміст Статей конфедерації.
4. Історичне значення Декларації незалежності і Статей конфедерації.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Конституция США: история и современность / под ред. А. А. Мишина, Е. Ф. Язькова. – М.: Юрид. лит., 1988.

Савельев В. А. Капитолий США: прошлое и настоящее / В. А. Савельев. – М.: Мысль, 1989.

История США: 1607-1877: [Т. 1]. – М.: Наука, 1983. – С. 131-137.

Севостьянов Г. Н. Томас Джефферсон / Г. Н. Севостьянов, А. И. Уткин. – М.: Наука, 1976.

Практичне завдання

Посилаючись на конкретні норми статей конфедерації, у формі таблиці наведіть повноваження, які зберігалися за штатами, і повноваження, що належали Сполученим Штатам.

Семінарське заняття 8. Конституція Сполучених Штатів Америци 1787 р. – 2 год

П л а н

1. Загальна характеристика третього етапу буржуазної революції XVIII ст. у Північній Америці.
2. Прийняття Конституції Сполучених Штатів Америки 1787 р.
3. Зміст Конституції США:
 - а) США – федеративна держава;
 - б) президент і його повноваження;
 - в) Конгрес і його повноваження;
 - г) система стримувань і противаг.
4. Білль про права 1791р. і його зміст.
5. Історичне значення Конституції США 1787 р. і Білля про права 1791 р.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Каррі Д. П. Конституція Сполучених Штатів Америки: посіб. / Д. П. Каррі; пер. з англ. О. М. Мокровольського. – К.: Веселка, 1993.

Мишин А. А. Конституція США: полит.-прав. комент. / А. А. Мишин, З. А. Власихин. – М.: Междунар. отношения, 1985.

Конституція США: история и современность / под ред. А. А. Мишина, Е. Ф. Язькова. – М.: Юрид. лит., 1988.

Савельев В. А. Капитолий США: прошлое и настоящее / В. А. Савельев. – М.: Мысль, 1989.

П р а к т и ч н е з а в д а н н я

Зобразити структуру державних органів США за допомогою схеми.

Семінарське заняття **9. Декларація прав людини і громадянина 1789 р.** – 2 год

П л а н

1. Початок буржуазної революції XVIII ст. у Франції. Прийняття Декларації прав людини і громадянина.
2. Права і свободи людини і громадянина, проголошені Декларацією 1789 р.
3. Історичне значення Декларації прав людини і громадянина 1789 р.
4. Перемоги і втрати першого етапу.

С п и с о к л і т е р а т у р и

История буржуазного конституционализма XVII-XIX вв. / отв. ред. В. С. Нерсесянц. – М.: Наука, 1983.

Манфред А. З. Три портрета эпохи Великой французской революции / А. З. Манфред. – М.: Мысль, 1979.

Карлейль Т. История Французской революции / Т. Карлейль; пер. с англ. Ю. В. Дубровина и Е. А. Мельниковой. – М.: Мысль, 1991. – Ч. 1.

Черкасов П. П. Генерал Лафайет: исторический портрет / П. П. Черкасов. – М.: Наука, 1987.

Семінарське заняття **10. Якобінська диктатура у Франції** – 2 год

П л а н

1. Буржуазна революція XVIII ст. у Франції та її головні етапи.
2. Якобінська диктатура 1793-1794 рр.:
 - а) встановлення якобінської диктатури;
 - б) революційний уряд;
 - в) соціально-економічні заходи якобінців.
3. Класова сутність та історичне значення якобінської диктатури.

Список літератури

История буржуазного конституционализма XVII-XIX вв. / отв. ред. В. С. Нерсисянц. – М.: Наука, 1983.

Манфред А. З. Три портрета эпохи Великой французской революции / А. З. Манфред. – М.: Мысль, 1979.

Карлейль Т. История Французской революции / Т. Карлейль; пер. с англ. Ю. В. Дубровина и Е. А. Мельниковой. – М.: Мысль, 1991. – Ч. 1.

Практичне завдання

Складіть: а) схему Революційного уряду якобінської диктатури; б) таблицю, відобразивши (з посиланнями на нормативні акти) повноваження кожного органу Революційного уряду якобінської диктатури.

Самостійна робота

Формування буржуазної конституційної монархії в Англії

П л а н

1. “Славна революція” 1688 р. та її наслідки.
2. Білль про права 1689 р. і Акт про упорядкування 1701 р. Особливості англійської Конституції.
3. Державний механізм англійської конституційної монархії.
4. Вибірчі реформи 1832 р. та 1867 р. Судова реформа 1875 р.

Список літератури

История буржуазного конституционализма XVII-XIX вв. / под ред. В. С. Нерсисянца. – М.: Наука, 1989.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн. – К.: Ін Юре, 2002. – С. 318, 319, 321, 325.

Підручники із списку літератури до всіх тем.

Тема 8. ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК БУРЖУАЗНОГО ПРАВА

Семінарське заняття 12-13. Французький цивільний кодекс 1804 р. – 4 год

П л а н

1. Опрацювання та прийняття Французького цивільного кодексу 1804 р., його структура.
2. Фізичні особи за Цивільним кодексом 1804 р. (правоздатність і дієздатність).
3. Право приватної власності.
4. Право зобов'язань.
5. Шлюбно-сімейне право.
6. Значення Французького цивільного кодексу для розвитку буржуазного цивільного права.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Французский гражданский кодекс 1804 года. – М.: Юридат, 1941.

Боботов С. В. Наполеон Бонапарт – реформатор и законодатель / С. В. Боботов. – М.: Норма, 1998.

Семінарське заняття 14. Кримінальний кодекс Франції 1810 р. – 2 год

П л а н

1. Історія прийняття Кримінального кодексу Франції 1810 р.
2. Поняття злочину і покарання за Кримінальним кодексом 1810 р.
3. Злочини і провини проти особи.
4. Злочини і провини проти власності.
5. Загальна оцінка та значення Кримінального кодексу Франції 1810 р.

Практичне завдання

Скласти таблицю “Класифікація злочинів – покарань” з наведеним відповідних статей Кодексу 1810 р.

Семінарське заняття **15. Основні законодавчі акти періоду Громадянської війни у США** – 2 год

П л а н

1. Причини й передумови Громадянської війни 1861-1865 рр. у США.
2. Законодавчі акти уряду президента Авраама Лінкольна.
3. Підсумки Громадянської війни. Поправки до Конституції США.

С п и с о к л і т е р а т у р и

История США: в 4 т.: [Т. 1: 1607-1877]. – М.: Наука, 1983.

Бельсон Я. М. История государства и права США / Я. М. Бельсон, К. Е. Ливанцев. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1982.

Семінарське заняття **16. Конституція Німеччини 1871 р.** – 2 год

П л а н

1. Об'єднання Німеччини під владою Пруссії.
2. Імперська Конституція 1871 р.
3. Державний устрій Німеччини за Конституцією 1871 р.:
 - а) імперські органи влади й управління;
 - б) імперська армія;
 - в) панування Пруссії в Німецькій імперії.

Список літератури

Конституция Германии 16 апреля 1871 г. (полн. текст) // Конституции и законодат. акты буржуаз. государств в XVII-XIX вв.: Англия, США, Франция, Италия, Германия. – М.: Госюриздат, 1957. – С. 558-576.

История буржуазного конституционализма XVII-XIX вв. / под ред. В. С. Нерсесянца. – М.: Наука, 1983.

История буржуазного конституционализма XIX в. / под ред. В. С. Нерсесянца. – М.: Наука, 1986.

Семінарське заняття 17. Німецьке цивільне уложення 1896 р.

П л а н

1. Складності розробки Німецького цивільного уложення 1896 р., його структура
2. Суб'єкти права (фізичні та юридичні особи).
3. Зміст правовласності.
4. Зобов'язальне право.
5. Шлюбно-сімейне право.
6. Зміни і доповнення Німецького цивільного уложення в XX ст.

Список літератури

Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія / за ред. В. Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 2002. – 716 с.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн / М. М. Страхов. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Ін Юре, 2003. – 584 с.

Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн / Л. М. Бостан, С. К. Бостан. – К.: Центр навч. літ., 2004. – 672 с.

История государства и права зарубежных стран: учеб. / под ред. К. И. Батыра. – М.: Проспект, 2011. – 576 с.

Практичне завдання

Скласти таблиці структури Цивільного уложення Німеччини 1896 р., суб'єктів права приватної власності та видів юридичних осіб за Цивільним уложенням.

Самостійна робота

Революція 18 березня 1871 р. у Франції. Державний лад Паризької комуни та її соціально-економічні заходи

П л а н

1. Падіння монархії і встановлення III Республіки.
2. Заколот Паризької комуни.
3. Управління Комуни (рада, комісії, Комітет громадського порятунку).
4. Соціально-економічні заходи Комуни.
5. Значення цього революційного завоювання та спроби державно-реформаторської діяльності Паризької комуни.

С п и с о к л і т е р а т у р и

История государства и права зарубежных стран: учеб. для вузов: [в 2 т.] / отв. ред. Н. А. Крашенинникова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007. – Т.2: Совр. эпоха. – С. 210-215.

Макарчук В. С. Загальна історія держави та права зарубіжних країн: навч. посіб. / В. С. Макарчук. – 6-те вид., допов. – К.: Атіка, 2007. – С. 265-275.

Омельченко О. А. Всеобщая история государства и права: учеб.: [в 2 т.] / О. А. Омельченко. – 4-е изд., доп. – М.: Эксмо, 2005. – Т. 2. – С. 194-198.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. / М. М. Страхов. – Х.: Право, 2001. – С. 236-243.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів: [у 2 т.] / за ред. В. Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре. – 1998.

Т е м а 9. РОЗВИТОК БУРЖУАЗНОЇ ДЕРЖАВИ У ХХ ст.

Семінарське заняття 17. “Новий курс” президента США Ф. Рузвельта – 2 год

П л а н

1. Причини запровадження урядом США “нового курсу”. Його мета.
2. Регулювання економіки: фінанси, промисловість, сільське господарство.
3. Соціальні реформи: регулювання трудових відносин, боротьба з безробіттям.
4. Значення “нового курсу”.

С п и с о к л і т е р а т у р и

История США. – М.: Наука, 1985. – Т.3.: 1918-1945. – С. 213-228; 245-254.

Иванян Э. А. Белый дом: президенты и политика / Э. А. Иванян. – М.: Наука, 1979.

Мальков В. Л. Америка на перепутье, 1929-1938: очерк соц.-полит. истории “Нового курса” США / В. Л. Мальков, Д. Г. Наджафов. – М., 1967.

Яковлев Н. Н. Франклин Рузвельт – человек и политик / Н. Н. Яковлев. – М.: Междунар. отношения, 1981.

Хомский Н. Несостоятельные штаты: злоупотребление властью и атака на демократию / Н. Хомский. – М, 2007.

Семінарське заняття 18. Конституція Німецької імперії 1919 р. – “Веймарська конституція” – 2 год

П л а н

1. Революція (листопад 1918 р.) у Німеччині. Її характер і особливості.

2. Опрацювання й прийняття Веймарської конституції 1919 р.
3. Зміст Веймарської конституції:
 - а) система органів влади й управління за Конституцією:
 - форма правління (президент і його повноваження);
 - законодавчі органи (рейхсрат і рейхстаг), їх повноваження і співвідношення;
 - імперський уряд, його склад і компетенція;
 - б) формальний характер федеративного державного устрою “імперії”;
 - в) система юстиції і гарантії суддів;
 - г) права та обов’язки громадян.
4. Значення Веймарської конституції.

Практичне завдання

Складіть: а) з посиланням на норми Веймарської конституції таблицю повноважень органів влади і управління Німеччини; б) з посиланням на норми Веймарської конституції таблицю повноважень “імперії” і земель.

Семінарське заняття 19. Встановлення фашистської диктатури в Німеччині – 2 год

П л а н

1. Прихід фашистської партії до влади в Німеччині.
2. Встановлення фашистської диктатури в Німеччині:
 - а) зміна конституційного ладу Німеччині;
 - б) механізм фашистської диктатури: злиття нацистської партії і СС з державою; апарат терору (СС і його складові, суди, концтабори, армія); керівництво економікою; система пропаганди;
 - в) політика агресії.
3. Міжнародне засудження ідеології і практики фашизму.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Галкин А. А. Германский фашизм / А. А. Галкин. – М.: Наука, 1989.

СС в действии: документы о преступлениях СС [пер. с нем.]. – М.: Прогресс, 1968.

Розанов Г. Л. Германия под властью фашизма (1933-1939 гг.) / Г. Л. Розанов. – М.: Междунар. отношения, 1964.

Мельников Д. Е. Преступник номер 1: нацистский режим и его фюрер / Д. Е. Мельников, Л. Б. Черная. – М.: АПН, 1982.

Мельников Д. Империя смерти: аппарат насилия в нацистской Германии 1933-1945 / Д. Мельников, Л. Черная. – М.: Политиздат, 1988.

Штурм власти. – М.: ТЕРРА, 1997.

Семінарське заняття **20. Конституція Французької Республіки 1946 р.** – 2 год

П л а н

1. Опрацювання і прийняття Конституції Франції 1946 р.
2. Основні положення Конституції 1946 р.
 - а) економічні та політичні права французьких громадян;
 - б) вищі органи влади і управління.
3. Причини скасування Конституції 1946 р.

С п и с о к л і т е р а т у р и

История Франции. – М.: Наука, 1973. – Т. 3. – С. 287-322.

Крутоголов М. А. Государственный строй современной Франции (Четвертая республика) / М. А. Крутоголов. – М.: Изд-во АН СССР, 1958.

Смирнов В. П. Новейшая история Франции. 1918-1975 / В. П. Смирнов. – М.: Высшая шк., 1979. – С. 237-246.

Прело М. Конституционное право Франции / М. Прело; пер. с франц. – М.: Иностран. лит., 1957.

Практичне завдання

Складіть схему вищих органів влади і управління Франції за Конституцією 1946 р.

Семінарське заняття 21. Основний закон Федеративної Республіки Німеччини 1949 р. – 2 год

П л а н

1. Прийняття Основного закону Федеративної Республіки Німеччини 1949 р.

2. Зміст Основного закону Федеративної Республіки Німеччини:

а) федеративний державний устрій ФРН, суб'єкти федерації і їх повноваження;

б) система органів влади й управління за Конституцією:
– законодавчі органи (бундесрат і бундестаг), їх повноваження і співвідношення;

– президент і його повноваження;

– федеральний канцлер і його компетенція;

в) права та обов'язки громадян;

г) норми, зумовлені конкретно-історичними обставинами прийняття Конституції.

3. Історичне значення Основного закону Федеративної Республіки Німеччини.

Практичне завдання

1. Порівняйте права громадян за Основним законом ФРН 1949 р. і Веймарською конституцією 1919 р. (складіть таблицю).

2. За допомогою таблиці порівняйте повноваження президента і федерального канцлера за Основним законом ФРН 1949 р. з повноваженнями президента й рехйсканцлера за Веймарською конституцією 1919 р.

3. Складіть таблицю повноважень органів державної влади й управління за Основним законом ФРН 1949 р.

Семінарське заняття **22. Конституція Французької Республіки 1958 р.** – 2 год

П л а н

1. Історія прийняття Конституції Франції 1958 р.
2. Державний лад Франції за Конституцією 1958 р.: президент, уряд, парламент, Конституційна рада.
3. Значення Конституції Франції 1958 р. для розвитку держави.

С п и с о к л і т е р а т у р и

История Франции: в 3 т. – М.: Наука, 1973. – Т.3. – С. 406-426.

Конституции буржуазных государств. – М.: Юрид. лит., 1982. – С.71-112.

Крутоголов М. А. Государственный строй Франции по Конституции 1958 г. / М. А. Крутоголов. – М.: Изд-во АН СССР, 1960.

Практичне завдання

На основі відповідних статей Конституції скласти схему вищих органів влади й управління Франції періоду П'ятої республіки.

Тема 10. РОЗПАД КОЛОНІАЛЬНИХ ІМПЕРІЙ І УТВОРЕННЯ НОВИХ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ

Самостійна робота Утворення Республіки Індія

П л а н

1. Правове становище індійських князівств та система управління Британською Індією за Законом про управління Індією 1935 р.

2. Боротьба індіців за незалежність у 1936-1946 рр.
3. Опрацювання і прийняття Акта про незалежність Індії 1947 р.
4. Конституція Індії 1949 р.:
 - а) опрацювання, прийняття і набуття чинності Конституції Індії;
 - б) система органів влади й управління за Конституцією Індії.
5. Історичне значення Конституції Індії 1949 р.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Акт о правительственном строе Индии 1935 года // Конституции буржуазных стран. – М.-Л.: Соцэкгиз, 1936. – Т.IV. Британская империя, доминионы, Индия, Филиппины. – С. 248-330.

Конституция Индии: пер. с англ. – М.: Изд-во иностр. лит., 1956.

Азад А. К. Индия добивается свободы: автобиографический очерк: [пер. с англ.] / А. К. Азад. – М.: Изд-во иностр. лит., 1961.

Антонова К. А. История Индии / К. А. Антонова, Г. М. Бонгард-Левин, Г. Г. Котовский. – М.: Мысль, 1979.

Басу Д. Д. Основы конституционного права Индии: пер. с англ. / Д. Д. Басу. – М.: Прогресс, 1986.

Гопал С. Джавахарлал Неру: биография: [в 3 т.; пер. с англ.] / С. Гопал. – М.: Прогресс, 1989. – Т.I.: 1889-1947; 1990. – Т.II.: 1947-1956.

Криворучко О. В. Акт про незалежність Індії 1947 року (історико-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 1997.

П р а к т и ч н е з а в д а н н я

Складіть: а) схему суб'єктів федерації за Конституцією Індії 1949 р.; б) таблицю повноважень органів державної влади й управління.

Самостійна робота

Демократичні революції 1989-1990 рр. у країнах Центральної та Південно-Східної Європи. Утворення незалежних держав

П л а н

1. Причини демократичних революцій, їх характер та завдання.
2. Демократичні революції в Албанії, ГДР, Польщі, Румунії, Угорщині, Чехословаччині.
3. Розвиток конституційного законодавства постсоціалістичних країн.
4. Економічні реформи в постсоціалістичних країнах

С п и с о к л і т е р а т у р и

Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн / В. П. Глиняний. – Х., 2009.

Графский В. Г. Всеобщая история права и государства / В. Г. Графский. – М., 2007.

История государства и права зарубежных стран: учеб. для вузов / под ред. Н. А. Крашенинниковой и О. А. Жидкова. – М.: НОРМА–ИНФРА•М, 1998.

Історія держави та права зарубіжних країн: хрестоматія / за ред. В. Д. Гончаренка. – К.: ІнЮре, 2002.

Мельниченко О. А. Всеобщая история государства и права / О. А. Мельниченко. – М., 2000. – Т.1; Т.2.

Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: посіб. для підготовки до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.

Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн: конспект лекцій / Н. М. Хома. – Л., 2001.

5. ПОТОЧНИЙ (МОДУЛЬНИЙ) ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Опис предмета курсу

Курс	Галузь знань, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу (структура залікового кредиту)
Кількість кредитів ECTS: 5	0304 “Право”	Обов’язкова:
Модулів: 3	6.030401 “Бакалавр”	Лекції: 50 Семінарські заняття: 50
Змістових модулів: 3		Індивідуальна робота: 12
Загальна кількість годин: 180		Самостійна робота: 68
Тижневих годин: 8		Вид контролю: іспит

Організація поточного модульного контролю

Оцінювання знань студентів з історії держави і права зарубіжних країн здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК). Загальним об’єктом оцінювання знань студентів є відповідні частини навчальної програми з дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн”, а також систематичність, активність роботи та успішність на семінарських заняттях, виконання модульних контрольних завдань.

Метою ПМК є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу змістового модуля, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь застосовувати отримані знання з історії

держави і права зарубіжних країн у практичній діяльності.

Оцінювання результатів ПМК здійснюється викладачем наприкінці вивчення кожного змістового модуля.

Критеріями оцінювання ПМК є:

а) якісна успішність на семінарських заняттях, активність та рівень знань при обговоренні, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань; підготовка конспектів навчальних чи наукових текстів; інші форми робіт; відвідування занять – від 0 до 10 балів;

б) оцінка за модульну контрольну роботу (в тому числі у формі тестів) – від 0 до 2 балів.

Виконання модульних контрольних завдань може проводитися у формі тестів (з використанням комп'ютерних технологій), контрольних робіт, що передбачають як відповіді на теоретичні питання, так і вирішення практичних завдань, виконання індивідуальних завдань тощо.

Конкретний перелік тестів, питань та завдань, порядок і час їх складання, критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів на початку навчального року, що передує їх проведенню.

Підсумковий бал за результатами ПМК оформляється під час останнього семінарського заняття відповідного семестру.

Загальна кількість балів за ПМК складає 36 балів. Кожен модуль оцінюється у 12 балів. Результати ПМК знань студентів вносяться до відомості обліку поточної успішності та є основою для визначення загальної успішності студента з даного предмета і враховуються (за необхідності) при виставленні балів за підсумковий контроль знань (ПКЗ).

У разі невиконання завдань ПМК з об'єктивних причин студенти мають право за дозволом декана (викладача) скласти їх у призначений час, проте не пізніше останнього семінарського заняття. Час та порядок складання визначає викладач.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Сучасному суспільству потрібен спеціаліст, спроможний оперативно приймати нестандартні рішення, діяти творчо і самостійно. Творчість починається тільки тоді, коли особа здійснює самостійні пошуки вирішення тієї чи іншої проблеми. Самостійність не є вродженою властивістю, а виникає і розвивається у особи лише в процесі життєдіяльності. Тож самостійність в опануванні будь-якого матеріалу, є професійно необхідною умовою підготовки майбутніх правознавців. Самостійна робота як така, що найбільш активізує мислинневу діяльність, посідає важливе місце в начальному процесі. Програма навчальної дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн” передбачає самостійне опрацювання певних тем, тому цей посібник містить не тільки їх, а й, для полегшення вивчення, плани до кожної з них та відповідну літературу.

Самостійна робота включає такі види діяльності:

- пошук та вивчення додаткової літератури;
- конспектування, складання тез;
- розроблення схем і таблиць;
- написання рефератів;
- виступи з повідомленнями на семінарських заняттях;
- виконання письмових контрольних робіт.

Особливістю такої роботи є те, що вона передбачає безперервність, тобто кожний день виконується один чи більше із зазначених видів. Все це сприяє розвиненню й закріпленню навичок і прийомів навчання у вищій школі.

7. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Відповідно до вимог “Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців” індивідуальна робота з історії держави і права зарубіжних країн може включати:

– участь у студентському науковому гуртку (проблемній групі) з історії держави і права, студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах;

– написання рефератів та їх презентацію;

– анотацію прочитаної додаткової літератури;

– бібліографічний опис літератури;

– переклад іноземних текстів встановлених обсягів та інші форми роботи.

Вибір видів індивідуальної роботи здійснюється на альтернативній основі з урахуванням власних інтересів (пізнавальних, наукових) за попереднім узгодженням з викладачем. Організацію, контроль та оцінку якості виконання індивідуальної роботи здійснює куратор, який закріплюється кафедрою за студентською навчальною групою.

Індивідуальна робота максимально оцінюється 14-ма, мінімально 9-ма балами.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів з історії держави і права зарубіжних країн здійснюється на основі результатів ПМК, індивідуальної роботи студентів та ПКЗ за 100-бальною шкалою.

Завдання ПМК та індивідуальної роботи студентів оцінюються в діапазоні від 0 до 50 балів; завдання, що виносяться на ПКЗ, від 0 до 50 балів.

ПКЗ з історії держави і права зарубіжних країн проводиться у формі іспиту з вузлових питань, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати знання з даної дисципліни із сучасними соціальними і правовими проблемами.

Конкретний перелік питань та завдань, критерії оцінювання екзаменаційних завдань, порядок і час їх складання визначаються кафедрою і доводяться до студентів на початку навчального року. До екзаменаційного білета включаються, як правило, три питання.

До відомості обліку підсумкової успішності заносяться сумарні результати у балах ПМК, індивідуальної роботи студентів та ПКЗ.

Підсумкова оцінка виставляється в залікову книжку відповідно до шкали, як показано нижче.

Таблиця 1

Критерії оцінювання успішності студентів

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в Нац. ун-ті “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”
1	2	3	4
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100

Продовження табл. 1

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
В	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
С	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
Д	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
Е	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
ФХ	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35 – 59
Ф	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		1 – 34

9. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Предмет та метод історії держави і права зарубіжних країн. Періодизація курсу.
2. Основні риси суспільного та державного ладу в країнах Стародавнього Сходу (Єгипет, Вавилон, Індія, Китай).
3. Двірцева система управління в країнах Стародавнього Сходу (Єгипет, Вавилон, Індія, Китай).
4. Кастовий устрій в країнах Стародавнього Сходу. Система варн у Стародавній Індії.
5. Загальна характеристика Законів царя Хаммурапі.
6. Право власності за Законами царя Хаммурапі та Законами Ману.
7. Шлюбно-сімейне право в країнах Стародавнього Сходу (Єгипет, Вавилон, Індія, Китай).
8. Злочини і покарання в праві Стародавнього Сходу.
9. Особливості держави і права античного світу. Утворення Афіньської держави.
10. Реформи Солона, Клісфена, Ефіальта та Перикла у Афінах.
11. Державний лад Афінь у V-IV ст. до н.е. Система афіньської демократії.
12. Особливості державного ладу Стародавньої Спарти.
13. Утворення держави в Римі. Реформи Сервія Тулія.
14. Державний лад Риму в період республіки.
15. Перехід Риму від республіки до імперії. Диктатура Сулли. Перший та другий тріумвірати.
16. Державний лад Риму в період принципату.
17. Державний лад Риму в період домінанту.
18. Поділ Римської імперії на Західну і Східну. Її державно-правовий розвиток.
19. Право Стародавнього Риму (періодизація, джерела).
20. Загальна характеристика Законів XII таблиць.
21. Право власності за Законами XII таблиць. Сервітути.
22. Договір займу в Стародавньому світі (за Законами Хаммурапі, Законами Ману, Законами XII таблиць).

23. Суд і процес у Стародавньому Римі (легісаційний, формулярний, екстраординарний).
24. Держава і право франків.
25. Злочини проти особи і власності за “Салічною правдою”.
26. Феодальні держави Західної Європи. Основні етапи розвитку (ранньофеодальна станово-представницька й абсолютна монархія).
27. Особливості державно-правового розвитку феодальної Англії. Нормандське завоювання 1066 р. та його наслідки.
28. Реформи Генріха II. Державно-правовий розвиток Англії у XII ст.
29. Велика хартія вольностей 1215 р.
30. Особливості державно-правового розвитку феодальної Німеччини. Саксонське зерцало, “Кароліна” (загальна характеристика).
31. Особливості державно-правового розвитку феодальної Франції.
32. Сутність сюзеренітету-васалітету в країнах Європи. Феодальна земельна власність (алод, бенєфіцій, феод).
33. Феодальний суд в країнах Західної Європи. Звинувачувально-змагальний та інквізиційний процес.
34. Буржуазна революція в Англії. Особливості, етапи та державно-правові наслідки буржуазної революції в Англії.
35. Державно-правові наслідки реставрації Стюартів та “Славної революції” 1688 р.
36. Habeas Corpus Act 1679 р. та Білль про права 1689 р.
37. Формування конституційної монархії в Англії. Акт про престолоуспадкування 1701 р.
38. Війна за незалежність у Північній Америці та утворення США. Декларація незалежності США 1776 р.
39. Статті конфедерації 1781 р. Причини переходу до федеративного устрою США.
40. Білль про права – перші 10 поправок до Конституції США 1787 р.
41. Державний лад за Конституцією США 1787 р.
42. Державно-правові наслідки буржуазної революції у Франції 1789-1894 рр.

43. Декларація прав людини і громадянина 1789 р. та Конституція Франції 1791 р. та закріплення в ній принципу розподілу влади.

44. Конституції Франції 1795 р. (Директорія) та 1799 р. (Консульство).

45. Перша імперія у Франції. Бонапартизм.

46. Кодифікація французького цивільного права. Загальна характеристика Цивільного кодексу Франції 1804 р.

47. Право приватної власності за Цивільним кодексом Франції 1804 р.

48. Зобов'язальне право за Цивільним кодексом Франції 1804 р.

49. Шлюбно-сімейне право за Цивільним кодексом Франції 1804 р.

50. Кримінальний кодекс Франції 1810 р. Розвиток французького кримінального законодавства в ХІХ ст.

51. Конституційні хартії Франції 1814 р. та 1830 р.

52. Революція 1848 р. у Франції. Конституція 1848 р.

53. Особливості революції в Німеччині. Франкфуртська конституція 1849 р.

54. Друга імперія у Франції. Революція 1871 р. та її державно-правові наслідки.

55. Конституційні закони Франції 1875 р. Державний лад Третьої республіки.

56. Об'єднання Німеччини та Конституція 1871 р. Закріплення панівної ролі Пруссії в Німецькій імперії.

57. Державний механізм конституційної монархії в Англії в ХVІІІ-ХІХ ст.

58. Акти про народне представництво в Англії 1832 р., 1867 р.

59. Організація управління Британською колоніальною імперією в ХVІІІ-ХІХ ст.

60. Міссурійський компроміс 1820 р. Причини та передумови Громадянської війни 1861-1865 рр. у США.

61. Законодавчі акти А. Лінкольна в період Громадянської війни в США.

62. Загальне право Англії як основа формування англо-саксонської системи буржуазного права.

63. Кримінальне уложення Германської імперії 1871 р.
64. Німецьке Цивільне уложення 1900 р. Його структуру та особливості.
65. Суб'єкти цивільних правовідносин за Німецьким Цивільним уложенням 1900 р.
66. Розвиток цивільного права та його кодифікація в XIX ст.
67. Розвиток кримінального права та його кодифікація в XIX ст.
68. Колоніальні держави XVIII-XIX ст.
69. Світ на початку XX ст. Зміни на політичній карті Європи після Першої світової війни.
70. Політичні партії США у XX ст. Особливості виборів у Конгрес та виборів Президента США.
71. Посилення президентської влади в США у XX ст.
72. Законодавство “Нового курсу” президента Ф. Рузвельта.
73. Зміни державного ладу Великої Британії у XX ст. Еволюція її партійної системи.
74. Зростання ролі виконавчої влади у Великій Британії у XX ст.
75. Листопадова революція 1918 р. у Німеччині та її наслідки. Веймарська конституція 1919 р.
76. Партії політична боротьба в умовах Веймарської республіки в Німеччині.
77. Система органів влади та управління періоду Веймарської республіки (1919-1933 рр.).
78. Партійно-політична система Франції після Першої світової війни.
79. Народний фронт у Франції (1934-1938 рр.), його законодавство. Франція у Другій світовій війні.
80. Сутність делегованого законодавства в Англії, Франції, США.
81. Встановлення фашистської диктатури в Італії. Зміни в державному ладі.
82. Прихід до влади в Німеччині націонал-соціалістів.
83. Механізм нацистської диктатури в Німеччині. Міжнародне засудження ідеології фашизму.
84. Особливості фашистського режиму в Італії.

85. Четверта республіка у Франції. Конституція 1946 р.
86. Економічні та політичні права французьких громадян за Конституцією 1946 р. Причини скасування Конституції 1946 р.
87. П'ята республіка у Франції. Конституція 1958 р.
88. Державний лад Франції періоду П'ятої республіки.
89. Криза колоніальної системи після Другої світової війни.
90. Розпад Британської колоніальної імперії. Британська співдружність націй.
91. Зміни в структурі Французької колоніальної імперії після прийняття Конституції Франції 1946 р. Французький союз.
92. Національно-визвольний рух в Індії після Першої світової війни. Конституції 1919 р. та 1935 р.
93. Утворення Республіки Індія та Конституція 1949 р.
94. Національно-визвольні революції та конституційне законодавство в країнах Арабського Сходу.
95. Японія в період між двома світовими війнами. Мілітаризація суспільства.
96. Розвиток японської держави після Другої світової війни. Конституція 1947 р.
97. Національні держави Центральної та Південно-Східної Європи в 1918-1945 рр.
98. Особливості соціально-політичного розвитку європейських країн народної демократії. Революції 1989-1990 рр. та її державно-правові наслідки.
99. Утворення Федеративної республіки Німеччина.
100. Державний лад ФРН за конституцією 1949 р.
101. Утворення єдиної Німецької держави (1990 р.).
102. Основні зміни в цивільному праві буржуазних країн у XX ст.
103. Розвиток кримінального права буржуазних країн XX ст.
104. Нові тенденції у розвитку правових систем у XX ст. Вплив міжнародних правових норм на внутрішнє право окремих держав.
105. Прогресивні нововведення в сімейному праві в XX ст. Еволюція правового становища жінки.

З М І С Т

1. Вступ.....	3
2. Загальний розрахунок годин лекцій, семінарських занять, самостійної роботи.....	4
3. Програма навчальної дисципліни “Історія держави і права зарубіжних країн”.....	5
4. Плани семінарських занять з історії держави і права зарубіжних країн.....	21
5. Поточний (модульний) та підсумковий контроль знань студентів.....	45
6. Самостійна робота.....	47
7. Індивідуальна робота.....	48
8. Критерії оцінювання успішності студентів.....	49
9. Контрольні питання для підготовки до іспиту.....	51

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”)

для студентів I курсу

У к л а д а ч і: ГОНЧАРЕНКО Володимир Дмитрович,
ВЛАСЕНКО Сергій Іванович,
ЛОЗО Вячеслав Іванович,
ПИРОГОВА Світлана Іллівна

Відповідальний за випуск *В. Д. Гончаренко*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2012

Підп. до друку 24.07.2012. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 3,56. Облік.-вид. арк. 1,93. Вид. № 97.
Тираж 350 прим. Зам. № 4441. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.